

ШЛЯХИ ТА УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Перманентна соціально-політична та економічна кризи в суверенній Україні свідчать про те, що існуюча політична влада і політична система загалом не відповідають потребам суспільних трансформацій, стримують і деформують їх. Тому актуальною суспільною потребою є формування належних механізмів формування та норм функціонування державних інститутів, підвищення їх ефективності.

Мета роботи – з'ясувати причини, що породжують низький рівень державного управління в українській державі і способи їх нейтралізації на основі посилення демократичного політичного режиму.

За своїми конституційними ознаками політична влада в Україні є демократичною, що й визначено в Конституції України. На сучасному етапі розвитку України відбувається активний процес формування нової політичної системи. Складовими елементами цього процесу є такі: утвердження принципів демократії та парламентаризму, політичного плюралізму, забезпечення прав та свобод громадян, поділ політичної влади на законодавчу, виконавчу та судову, запровадження інституту президентської влади та формування системи самоврядування.

Головними проблемами, які суттєво стримують процес демократизації політичного режиму, зумовлюють низьку ефективність гілок влади та вимагають якнайшвидшого вирішення, є такі:

- відсутність чіткого конституційного розмежування повноважень гілок влади та вищих владних інститутів. Насамперед це стосується порядку формування та припинення діяльності парламентської коаліції, підстав припинення повноважень Кабінету Міністрів, процедури здійснення деяких кадрових призначень тощо [5].

- недостатність законодавчого врегулювання зазначених питань, особливо тих, що зачіпають інтереси різних владних інститутів, створення постійну політичну напругу та можливість зловживання владними повноваженнями з боку окремих органів влади та посадових осіб.

- низький рівень легітимності владних інституцій: громадяни повсякчас незадоволені існуючою владою. Вони втратили довіру до органів держави, що формують і реалізують політику в Україні.

Чому це відбувається? На нашу думку, головні причини полягають в тому, що коли добробут громадян не є захищеним від економічних потрясінь, коли порушуються владними елітами демократичні принципи та свободи, коли діалог влади та народу замінюється «дешевим соціальним популізмом», коли корупція вкорінюється у вищих ешелонах влади, коли зловживання владою є нормою для політиків, коли оперативність і воля при прийнятті політичних рішень в потрібний момент, особливо, в сфері здійснення реформ в державі не є рисою поведінки і функціонування політичних груп та їх лідерів у владних інституціях – така влада не може бути дієздатною.

З легітимністю політичної влади тісно пов'язана її ефективність як ступінь здійснення владою тих функцій та очікувань, які покладає на неї більшість населення. Головним об'єктивним виявом ефективності політичної влади є ступінь забезпечення нею прав і свобод громадян. Чим ефективніша влада, тим більшу підтримку населення вона має. Легітимність влади, підтримка її населенням, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності влади. Влада як забезпечення прав людини тим ефективніша, чим вищий є її авторитет і чим більшими ресурсами вона володіє [5].

Здатність влади забезпечити підкорення чиновницького апарату та населення країни є її силою. Сила влади може ґрунтуватися на страхі або інтересі. Влада, яка базується на інтересі, є сильнішою. Особиста заінтересованість людей у владі спонукає їх до добровільного виконання владних розпоряджень.

В Україні переважає легітимність, яка ґрунтується на ірраціональних, традиційних засадах. Це – соціально-евдонімічна та національно-патріотична легітимність. За цих умов є брак легітимності на засадах раціонального осмислення політичного процесу та на засадах участі народу у здійсненні влади.

За рівнем публічності влада в Україні зберігає ще форму скритості і таємничості. Однак після Помаранчевої революції та політичної реформи політична влада стала більш публічною внаслідок зростання політичної конкуренції і розширення діапазону свободи у ЗМІ. Для забезпечення публічності влади на рівні стандартів демократії необхідно юридично закріпити: 1) право громадян на отримання інформації про доходи і майно політиків та чиновників, результати їхньої діяльності шляхом розміщення такої інформації у офіційних друкованих та електронних ЗМІ; 2) легальне лобювання громадянськими організаціями своїх інтересів; 3) статус незалежної фахової громадянської експертизи політичних проєктів у рамках громадського телебачення і радіомовлення; 4) право уповноважених представників громадськості бути присутніми на пленарних засіданнях парламенту та місцевих рад [1].

Якщо аналізувати владу на рівні інституційних суб'єктів, то слід зазначити, що їхнім недоліком є незбалансованість повноважень між основними політичними інститутами держави, а також величезний обсяг регуляторних функцій у соціально-економічній сфері. Внаслідок цього відбувається жорстока боротьба між владними суб'єктами на всіх рівнях політичної системи, оскільки влада сьогодні дає можливість розподіляти матеріальні і фінансові ресурси. Слід зазначити також, що дублювання багатьох управлінських функцій двома політичними центрами послаблює ефективність державного правління.

Отже ефективність влади в практичному змісті означає гарантоване проведення в систему державного управління компетентних владних розпоряджень з найменшими витратами і витратами в максимально короткий термін. Критеріями ефективності влади є: легітимність влади і ефективне використання її ресурсів; раціональність «вертикальної» і «горизонтальної» структур влади; ефективний, дієвий, своєчасний контроль за виконанням розпоряджень владних структур; організаційно-технічне і кадрове забезпечення обліку і аналізу владних розпоряджень; наявність дієвої системи санкцій, вживаних до об'єкту влади в разі невиконання ним владного наказу; ефективна система самоконтролю влади, одним із показників якої є її авторитет.

Для політики недостатньо сказати, на що вона орієнтована; необхідно чітко визначити, які результати очікуються від її здійснення в перспективі. Крім того, цілі політики мають бути оприлюднені, щоб ті, хто братиме участь у її реалізації, й ті, на кого спрямована політика, розуміли та згодні були підтримати її.

У сучасний період розвитку демократизаційного проєкту є, принаймні, три об'єктивні обставини, що змушують пострадянську владу активізувати «участь громадян у прийнятті рішень»:

- 1) Виснаження ресурсів (економічних, політичних, психологічних) і можливостей (насамперед ідеологічно-пропагандистських) для владного маневрування в режимі традиційної закритої політики.

- 2) Тенденції розвитку державної політики, як «закритого акціонерного підприємства» для обраних і небагатьох, стали загрозою для безпеки існування більшості неінкорпорованих у владу громадян.

3) Глобальні демократичні впливи та політичний тиск країн західних демократій на пострадянську владу щодо розширення поля політичної участі та боротьби з корупцією, а також світова криза традиційних форм представницької демократії (в спектрі – від вибору – безпека чи «керована демократія» - до десакралізації влади та дифузії авторитетів).

Публічність влади, яка розуміється перш за все у двох основних значеннях: 1) режим відкритості функціонування влади та прозорості прийняття політичних рішень та 2) участь громадськості у формуванні політичного порядку денного та прийнятті рішень, – реалізується в Україні як усе ще імітаційно-потенційна модель. Для розвинених усталених представницьких демократій, характерніший перший із згаданих алгоритм реалізації публічності влади – зокрема, через усталені демократичні традиції парламентаризму, громадянського контролю, через інститути ЗМІ та наглядових громадських організацій [4].

Для нових пострадянських демократій, зокрема в Україні, велика принада доступності й уявної простоти адаптації другого алгоритму публічності, а саме – нібито «безпосередності участі громадськості в практиці формування та прийняття політичних рішень».

Основними стратегіями нової політики публічності нової влади можуть бути такі напрямки:

Підвищення рівня громадянської компетентності, що передбачає необхідну стадію інформування громадськості про альтернативи вирішення питань.

Розвиток громадянської культури участі і інформування громадян про можливі законні способи їхньої участі в обговоренні та прийнятті важливих для суспільства рішень. У постреволюційний період громадяни просто мають досить слабе уявлення про форми свого цивілізованого впливу на владу та її політику.

Адаптація (без гарячкового фанатизму, що перероджується в модну ритуальність) новітніх технологій.

Оптимізація нового формату взаємовідносин у трикутнику «влада – професійна соціальна експертиза – суспільство», де професійні соціальні експерти можуть і повинні стати представниками громадських інтересів і громадського суспільства в Україні.

Чесний і відкритий діалог нової влади з суспільством про труднощі та проблеми нинішнього періоду, послідовність і обов'язковість виконання декларованих обіцянок, чесність у дрібницях (припинення практики кумівства, неухильне дотримання законів в таких речах, як державно-парламентське сумісництво, реальне розведення бізнесу та політики).

Список використаної літератури

1. Воронов І.О. Феномен влади: горизонти людського та політичного виміру. К.: Генза, 2012. 288с.
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
3. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
4. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіанти перехідного періоду // Наукові записки. Т. 18: Політичні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». К., 2015. С. 31–36.
5. Інформаційна відкритість української влади. Аналітична доповідь. К.: НІСД, 2012. 59 с.
6. Рудакевич О. М. Публічна політика в контексті українських реалій // Наукові записки ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. Вип.3–4. С. 255–266.
7. Цокур Є. Шляхи та методи забезпечення легітимності політичної влади / ULT : <http://www.politic.org.ua/vid/bookscontent.php3?b=21&c=462>.